

Wijze bijdrage

De beuk erin

Over huiselijk geweld
en de wereld die het
voortbrengt

De beuk erin

Over huiselijk geweld en de wereld die het voortbrengt

Brussel – juli 2011

*There's a bird that nests inside of you, sleeping
underneath your skin. When you open up your
wings to speak, I wish you let me in.*

– Counting Crows

De beuk erin

Over huiselijk geweld en de wereld die het voortbrengt

*Al die uitgesleten paden in mijn hoofd,
moeten met een sloper mee...*

– Bram Vermeulen

Ik heb m'n hoofd lang gebroken, omdat ik antwoorden wou op enkele vragen die ik me stelde met betrekking tot huiselijk geweld. In deze tekst heb ik geprobeerd om een paar ideeën op een rijtje te zetten. Wat ik geschreven heb, botst op vele limieten. Deze tekst pretendeert niet af, noch volledig te zijn. Zo wordt de kwestie van het patriarchaat slechts aangeraakt, en ben ik ook niet ingegaan op de verhouding tussen relaties en bezit, twee elementen die nochtans doorgaans naar voren geschoven worden als basissen voor huiselijk geweld. Dat zijn mankementen, maar het waren simpelweg niet de elementen die mij het meest bezig hielden. Er is iets anders gegroeid uit mijn reflecties. Er blijven telkens nieuwe vragen opduiken, en zo zou ik tot in de eeuwigheid kunnen doorwerken aan deze tekst, maar dat heeft niet veel zin. Er bestaat ook zo-iets als discussie, en hopelijk kan deze tekst daar wat van losketenen. Met een sloophamer ruimte creëren in ons hoofd vol vastgeroeste denkkaders en pasklare antwoorden op moeilijke vragen.

Wat is geweld?

Het is cruciaal om de algemeen gangbare definitie over geweld in vraag te stellen om te kunnen komen tot een goed begrip van wat huiselijk geweld is. Doorgaans wordt geweld gelijkgesteld aan bepaalde fysieke excessen van geweld. In de algemene verbeelding duikt dan automatisch het beeld op van een vrouw met een blauw oog wanneer we het over huiselijk geweld hebben. Dit is problematisch, omdat het over een beeld gaat van wat *kan* gebeuren, en ons enkel met vraagtekens achterlaat met betrekking tot de mechanismen die dit creëren. Omdat het op een manier doet alsof slaan niet kan, terwijl er veel meer aan de hand dan dat. Veel mensen denken als volgt: *Hoe is dit mogelijk, hoe kan je zoiets laten gebeuren?* Juist omdat we de neiging hebben om geshockeerd te zijn door *excessen* van machtsgebruik, en de dynamiek van de macht zelden of nooit in vraag durven stellen. Misschien omdat deze dynamiek wel eens dichter bij huis zou kunnen komen, en ons veel meer vertelt over onze eigen relaties dan het beeld van het monster dat zijn vrouw slaat, of dat van het zwakke slachtoffer dat geslagen wordt. Bovendien is het problematisch omdat dit beeld niet raakt aan de fundamentele die deze maatschappij draagt, en als we niet raken aan de fundamentele kunnen we elke mogelijkheid tot subversie vergeten.

Wat is geweld? Eigenlijk zouden we deze vraag kunnen vervangen door de vraag "Wat is in deze maatschappij algemeen aanvaard geweld?" en dan komen we uit bij alle vormen van geweld die samen met de klassieke opvatting het *geheel* van een gewelddadige situatie vormen. Bijvoorbeeld: de meesten zullen nog verstaan (hoewel dit begrip door het permanent stijgende nationalisme en racisme steeds meer vervaagt) dat iemand zonder papieren die in het politiecommissariaat in elkaar geslagen wordt geweld wordt aangedaan. Maar wat met iemand zonder papieren die in een deportatiekamp zit en niet weet wat er met hem zal gebeuren? Wat met hij die op een antwoord van de staat wacht met betrekking tot zijn asielaanvraag, wat met allen die in de clandestiniteit leven, etc. etc.? Ik maak deze vergelijking niet met de bedoeling om alles gelijk te stellen aan elkaar, maar juist om te tonen dat het psychologische geweld hand in hand gaat met het fysieke geweld, dat het beiden *middelen* zijn om een ander onder controle te houden. Dat deze middelen naast elkaar gebruikt kunnen worden al naargelang het arsenaal van de onderdrukker, de goesting en de mate waarin het gepast geacht op een bepaald ogenblik, op een bepaalde plaats. Dat ze een *geheel* vormen. Het politionele geweld wordt *onderbouwd* door de dagdagelijkse controle, en de maatschappelijke en individuele *aanvaarding* hiervan. Net als in een patriarchale samenleving bepaalde vormen van "aanvaard" geweld de basis zijn van "hevigere" vormen van geweld. Zolang we de definitie van geweld niet openbreken, kunnen we ten hoogste *verontwaardiging* over excessen teweegbrengen, terwijl wat we aan te bieden hebben niet verontwaardi-

ging is, maar het verlangen naar de volledige subversie van de samenleving en van ons eigen bestaan.

De techniek van het ketenen

Ik had eerst gedacht om het over *de methode van het ketenen* te hebben, maar gezien ik er niet van overtuigd ben dat alle situaties van huiselijk geweld noodzakelijk voorbedacht en doelbewust gecreëerd werden, heb ik ervoor gekozen om het te houden bij *de techniek van het ketenen*. Als we het hebben over *techniek*, dan hebben we het over bepaalde *vaardigheden* die iemand *beheerst*. Ik geloof dat het *proces van huiselijk geweld* een *geleidelijk proces* is, een geleidelijk proces waarin de *grenzen* afgetast worden, verschillende *middelen* uitgetest worden, de beheersing van de techniek *verfijnd* wordt. Huiselijk geweld is niet iets dat van de ene dag op de andere je leven binnenstormt, het is iets waarin je *verwikkeld* geraakt. Daarom wil ik het woord techniek gebruiken, om te tonen dat het over iets *fijs* gaat, over manieren om de ander te *bespelen* en niet over iets extreem bruut dat in je gezicht geduwd wordt en waartoe iedere mens in staat is het onmiddellijk te herkennen als iets gevaarlijks en ongewenst. Want huiselijk geweld gaat over de *controle die zich in je eigen hoofd nestelt* en voordat dit *kan* bestaan, is er nood aan een heel proces van het bespelen van emoties, gedachten, handelingen. Dit creëert een situatie van *permanente verwarring* die ervoor zorgt dat het moeilijk wordt nog te begrijpen wat je nu eigenlijk *voelt en denkt*. Het is deze situatie van *twijfel over jezelf* die de

ideale voedingbodem vormt voor een relatie waarin je gedomineerd wordt, waarin iemand zijn wil over het leven van een ander oplegt.

Eén van de *middelen* hiertoe is hardhandig fysiek contact, maar er is veel meer. Ik kan me perfect een situatie inbeelden waar fysiek geweld gebruikt wordt, maar die ik nooit zou plaatsen onder de noemer van huiselijk geweld. Omdat alle psychologische gewelddaden afwezig zijn en omdat de handeling niet bijdraagt tot het ketenen van een ander. Omdat het gaat over iemand die zijn controle op een bepaald moment verliest (bijvoorbeeld omdat de ander het bloed van onder zijn nagels aan het zuigen is) en niet over iemand die de controle over de ander wil bewerkstelligen of in stand houden. Huiselijk geweld daarentegen is een situatie waarbij er *continu* gespeeld wordt met gevoelens van angst, medelijden, schuld, schaamte en dit om de eigen wet door te duwen. Het hele opzet van een gewelddadige thuissituatie is dat het je in bedwang houdt.

Andere middelen zijn het maken van emotioneel uitvergroete scènes, het vernietigen van objecten, dreigementen, emotionele chantage, controle van het doen en laten van de andere en de ondervragingen die ermee gepaard gaan, het kleineren van de ander, voortdurend bekritisseren van de ander, de colère, ridiculisering, het uitzuigen, de beschuldigingen, het aankweken van een schuldgevoel, het bespotten van de ander zijn/haar bezigheden, vrienden en familie, het kwaadspreken over anderen om zichzelf hoger op de ladder te zetten, het isoleren van de ander, het bevelen van de ander, het autoritair kwetsen en ga zo maar door. Er wordt een thuissituatie gecreëerd

waarin iemand leeft onder de *permanente uitvoering van druk*. Een tiranniserende situatie waarin één iemand de basis legt voor wie wat mag en niet mag, wie wat moet en niet moet, voor wat niet mag besproken worden en wat moet besproken worden.

Op deze manier bekeken wordt het misschien duidelijker voor mensen om bijvoorbeeld te begrijpen *hoe het mogelijk is dat iemand in zo'n situatie terecht komt of waarom iemand die geslagen wordt ertoe kan komen zichzelf hiervoor te beschuldigen*. En ook dat het *alles behalve* een evidentie is om los te breken uit dit soort van situaties; een situatie waarin je geïsoleerd zit, waar het je verboden wordt over te praten, waar je zelf nog maar een vage herinnering hebt aan alles wat je bent. Gezien het de ontplooiing van jezelf en van je relatie tot de wereld is die je kracht geeft, is het niet moeilijk te verstaan dat iemand die met duizenden verboden leeft geen onuitputtelijke kracht meer in zich heeft.

Nog drie kleine toevoegingen. Ten eerste is het allerm minst mijn bedoeling om het blauwe oog te minimaliseren, maar het lijkt me een slecht idee om huiselijk geweld als thema in de strijd te zwieren en het enkel te hebben over het fysieke geweld. Er is veel meer aan de hand en door de werkelijkheid te reduceren tot het blauwe oog gaan we er niet in slagen te begrijpen *wat het nu juist is dat er aan de hand is*.

Ten tweede wil ik in geen geval een morele scheiding te maken tussen vormen van direct en indirect geweld waarbij het direct geweld dan hoger op de ladder staat omdat het eerlijker zou zijn. Persoonlijk denk ik dat de enige scheiding die gemaakt kan worden er één is op

basis van de gegevenheid. Gaat het hier over een terugkerend gedragspatroon dat devasterende gevolgen heeft voor de vrijheid van de andere en bepaalde gedragsmatige automatismen genereert uit angst om gestraft te worden? Gaat het hier over een conflict tussen twee individuen of over een machtspatroon? Gaat het hier over botsende individuen, of over de toepassing van technieken om iemand van zijn vrijheid te beroven?

En tot slot: we weten allemaal dat het vaak mensen zijn die zelf in een gewelddadige omgeving geleefd hebben dit soort van omgeving creëren. Het lijkt me niet meer dan logisch dat iemand die *de techniek van het ketsen* zelf ondervonden heeft, meer inzicht heeft over het *palet* van middelen dat men kan gebruiken om een ander te doen luisteren. Het interesseert me niet om iemands verleden te gaan gebruiken om zijn heden te excuseren, maar het kan bevestigen dat het hier over *techniek* gaat die men kan leren, en niet zomaar over één of andere losgeslagen reeks van oncontroleerbare handelingen. Neen, ik denk niet dat elke ietwat slinkse omweg die gebruikt wordt om iets te bereiken noodzakelijkerwijs bewust aangewend wordt en een dramatisch gegeven is, maar mensen die belust zijn op controle en macht zijn geen slachtoffers van de waanzin, toch verantwoordelijken voor onderdrukking.

Relaties

Laten we voor eens en voor altijd stoppen met huiselijk geweld te beschouwen als een anomalie van het relatieleven, te wijten aan een agressief of een onderdanig ka-

rakter. Want huiselijk geweld is veeleer een voortzetting van de gewone gang van zaken, een logisch *gegeven* in deze wereld die ons stimuleert de ander te knechten in plaats van onze vrijheid te veroveren. Deze maatschappij van de dood, waar alles ingeperkt moet worden tot het volledig stagneert, waar iedereen uitgezogen wordt tot er nog slechts levende kadavers van overblijven. Waar het leven, het groeien, de ontdekking en het verleggen van onze grenzen die hiermee gepaard gaat ons angst inboezemt en afgunst opwekt. Waar we het kind slaan wanneer het zijn spel aan het spelen is. Omdat het zich moet aanpassen aan deze wereld die enkel kan functioneren met behulp van mensen die vergeten zijn wat het betekent om voluit te leven. Het is een maatschappij waarin we allesbehalve gestimuleerd worden om onszelf te ontplooien en waar het vaak zelfs niet toegestaan wordt je te ontplooien, waar er eigenlijk helemaal geen ruimte is om ons te ontplooien.

Het grote merendeel van de relaties die we kennen zijn inherent gewelddadig, wat verwacht je van een hiërarchisch opgebouwde maatschappij? Mensen nemen een positie in in de maatschappij, bekleden een functie, genieten een bepaald status, of niet, een spinnenweb van autoritaire relaties. Relaties tussen baas en werknemer, tussen controleur en gecontroleerde, tussen politiciërs en burgers, dief en rechter, leerkracht en leerling, ... , alwaar de één telkens boven de ander staat en de ander geleerd heeft dit te aanvaarden, als normaal te beschouwen en deze modellen kopieert. Er wordt ons geleerd hoe gemakkelijk het wel niet is om elkaar te pesten, hakken te geven etc. Daar komt nog eens bij dat het maatschap-

pelijke model waarin we leven is er één van constante zelfverloochening, van het opzij zetten van zijn eigen individualiteit voor de eisen van iemand die zich boven je gezet heeft. Dit zijn noodzakelijke meststoffen voor huiselijk geweld. Het is toch moeilijk in te beelden dat iemand die geboren werd in vrijheid, opgroeit met relaties die idealiter alle partijen (met de nodige conflicten) versterken etc. er vrijwillig voor zou kiezen in een relatie te zitten met iemand die je hart en hoofd permanent doorklieft. Daartegenover staat het cliché dat mensen die eens in een misbruikende relatie gezeten hebben moeite hebben om niet van de ene onderdrukkende situatie de andere in te tuimelen. Kan logisch zijn, als je niets anders kent...

Specifiek geweld

Eerst had ik deze paragraaf nog *Patriarchaat* genoemd, maar deze titel zou voor wat nu volgt niets meer dan teleurstelling kunnen veroorzaken en dus heb ik de dingen herbekken. Om eerlijk te zijn heb ik me niet echt beziggehouden met de vragen die we ons ook moeten leren stellen met betrekking tot patriarchale onderdrukking. Dit is geen ideologische keuze, maar komt simpelweg voort uit het eenvoudige feit dat de vragen die ik in deze tekst ontwikkeld heb, de vragen zijn die me bezighielden. Ik wil me niet laten verleiden tot polemieken over deze steeds terugkerende kwesties. Ik ben me bewust van de lacune van deze tekst, maar sta me toe enkele ideeën uit te drukken

ten opzichte van het waarom ik belang hecht aan een bredere kijk op de zaken.

Ik denk niet dat een breder perspectief tot "vervlakking" leidt, tot een "gelijkschakeling" van alle vormen van onderdrukking, net als ik ten stelligste *weiger* om een bepaalde vorm van onderdrukking als *erger* en *pertinenter* te beschouwen dan een andere. Ik geloof niet dat daar meeschalen voor bestaan en denk dat de realiteit altijd veel complexer en tegenstrijdiger is, en vooral veel afhangt van het individu en diens levenshouding. Neen, het lijkt me belangrijk om een breder perspectief te ontwikkelen, alleen al omdat het me onhoudbaar lijkt een strijd te voeren *tegen geweld op vrouwen* terwijl we allemaal weten dat er ook tegen zoveel andere *categorieën van mensen* geweld gebruikt wordt. En dat het eigenlijk niet enkel over categorieën gaat, maar over een *algemene manier om in relatie tot elkaar te staan*. Ik wil naar de fundamenten gaan. Als we deze zaken op een bredere manier willen benaderen, kunnen we dat doen door aan de vragen *Wat is geweld?* en *Wat is aanvaard geweld?* de volgende vraag toe te voegen: *Ten opzichte van wie is welk geweld aanvaard en waarom?*

Bepaalde vormen van geweld ten opzichte van bepaalde categorieën van mensen of geweld dat voortkomend uit een positioneel onveiwicht (bijvoorbeeld de controleur ten opzichte van de gecontroleerde etc.) zijn aanvaard. Zo zal er geen haan naar kraaien wanneer ouders beslissen wat hun kind moet eten, of wanneer een baas beslist op welk uur van de dag zijn arbeiders lunchpauze hebben. Dat ouders de baas zijn over hun kinderen, dat de baas van een bedrijf de baas is over zijn werknemers,

dat is nu eenmaal zo. Bepaalde uiterlijke vormen van positioneel geweld worden echter minder aanvaard dan andere, en dit afhankelijk van de samenleving en het politieke systeem waarin men leeft, hier is dat een rechtse samenleving met een democratische structuur. Zo wordt folter of opsluiting van kinderen en arbeiders gestraft door de staat, terwijl ze het toepast op criminelen en mensen zonder papieren. Hier zullen er velen zijn die geschokt zijn wanneer ze vernemen dat iemand zijn vrouw vermoord heeft, terwijl velen er in andere delen van de wereld van overtuigd kunnen zijn dat deze vrouw niets beter verdiende en de man er zelfs moreel toe verplichten tot deze daad over te gaan. De staat zal in deze kwesties van erewraak niet ingrijpen.

Het gebruik van systematisch geweld gaat samen met een bepaalde kijk op zichzelf en op de ander. Wanneer men niet gelooft in de eigen autoriteit over de ander, is men niet in staat die ander te onderwerpen aan zijn wil. Zo zijn de meeste ouders overtuigd van de zeggenschap over hun kinderen, dat zij naar hen moeten luisteren en niet omgekeerd, zo twijfelen bazen van een bedrijf er niet aan dat hun werknemers tot hun beschikking staan. Deze posities van autoriteit worden gelegitimeerd door een bepaalde kijk op degene die onder hen staat, zoals "kinderen zijn niet in staat om hun eigen keuzes te maken" of "arbeiders zijn niet in staat om grote verantwoordelijkheid te dragen". Daarom hebben ze nood aan leiding. Of het affirmeren van de eigen autoriteit: "Het is mijn huis, ik heb ervoor gewerkt, ik ben hier de baas" of "Het is mijn fabriek, ik heb ervoor gewerkt, ik ben hier de baas". En indien ongehoorzaamheid plaats-

vindt, is het erg gemakkelijk om hen te chanteren, net omwille van hun zozegde afhankelijke positie: "Als het u niet aanstaat, pak uw biezen maar." of "Als ge niet luistert, zet ik u op straat". Uiteraard is het een valse afhankelijkheid en is de tiran veel afhankelijker dan de getiranniseerde. Hij is afhankelijk van zijn macht en van diegenen waarover hij macht uitoefent. De onderdrukte echter heeft in feite alles te winnen met het doorbreken van zijn ketens.

Het uitvoeren van systematisch geweld gaat samen met een neerbuigende kijk op degene die men geweld aandoet. Denk aan de genocides in Afrika waar rivaliserende legers elkaar als ongedierte beschouwen, denk aan de vleesindustrie waar dieren probleemloos verkracht, verminkt en vermoord worden omdat dieren zozegd geen eigenwaarde hebben, denk aan de jodenvervolging waarbij de nazi's de joden beschouwden als een ziekte voor hun volksgezondheid. Van een flik die iemand zonder papieren in elkaar ramt kan men verwachten dat hij racistische gevoelens koestert en geniet van zijn autoriteit, van een man die een vrouw verkracht kan men verwachten dat hij mysogene gedachten heeft en geniet van zijn macht. Met andere woorden: onderdrukkende wereldbeelden legitimeren onderdrukkende daden. Het gaat hier niet over één groot onomkeerbaar manipulatiespel: wie iemand verkracht heeft hiervoor gekozen, kan er voor kiezen het opnieuw te doen, of niet. Er is bewustzijn in het spel.

Patrimonium van onderdrukking versus patrimonium van revolte

Als er een heel ideeëngoed bestaat dat gebruikt kan worden om gedrag goed te praten (ten opzichte van zichzelf en anderen) is het heel wat gemakkelijker om een positie door te drukken (seksistische denkpatronen, patriarchale voorbeelden, moralen en ideeën zijn er genoeg voor handen), dan om ertegen in opstand te komen wanneer het patrimonium van de revolte allesbehalve te grabbel ligt. De verhalen van machtsdoorbrekende daden, die doorheen de geschiedenis altijd hebben plaatsgevonden en die ook vandaag elke dag aanwezig zijn, worden ingelijfd in een machtsdiscours (bv dat van de democratie), als crimineel bestempeld, verworpen door de goede burger moraal, doodgezwegen, tenietgedaan door de bril van de verzandende kritiek etc etc.

Onder revolte versta ik elke daad gesteld door één of meerdere individuen die handelen tegen hun onderdrukking en daarmee de machtsrelatie waarin ze verwickeld zitten of waarvan ze getuigen zijn doorbreken. Het kan gaan over iemand die de flikken niet toelaat hem te controleren of arresteren, iemand die de moraal van een bepaalde godsdienst niet aanvaardt en hier uitdrukking aan geeft, een gevangene die zijn cel in de fik steekt, etc. etc. Er bestaan geen kwalificerende gradaties tussen de middelen die gebruikt worden in

de revolte. Maar het besef dat de eigen onderdrukking of die van anderen zal blijven voortbestaan zolang deze wereld gebaseerd is op onderdrukking, net als een diepe afkeer voor een wereld vol autoritaire relaties kunnen een uitnodiging zijn voor een uitdagende zoektocht naar manieren om de realiteit van onderdrukking te vernietigen. Men kan op zoek gaan naar *anderen* die zijn revolte delen. Men kan het pad nemen van de *verbazingswekkende toe-eigening van alle mogelijke middelen noodzakelijk voor de verandering van de realiteit*.

We leven in een *vervreemdende realiteit*. We lopen er allemaal in rond, maar ze behoort ons niet toe. Naast de uitoefening van bepaalde *rollen* (moeder, vader, werknemer), ontsnapt de realiteit aan onze inbreng. Buiten de uren van deze rolletjes, ligt er voor ons enkel de rol klaar van consument van de werkelijkheid als een product waar we zelf niets mee te maken hebben. De conflictieuze breuk met de vervreemdende toestand waarin we ons bevinden, is noodzakelijke stap om te komen tot iets anders. Niet alleen spreekt het voor zich dat de machtsrelaties die deze wereld draaiende houden niet uit zichzelf zullen ontbinden, de revolte opent ook onze verbeelding en stelt ons in staat *meer, veel meer in te beelden dan wat deze samenleving ons te bieden heeft*. Zo wordt er in de revolte en doorheen de revolte in de strijd een ander soort van relaties geboren, relaties van kameraadschap, medeplichtigheid, solidariteit, gedeelde verlangens. Relaties die buiten de revolte om niet kunnen ontstaan. Mijn revolte beschouw ik dan ook *verre van* als een opoffering, omdat het hier om een deel van de *ontplooiing van mijn capaciteit tot het veranderen van mijn*

onderdrukkende realiteit en de wereld gebaseerd op autoriteit betreft, net als mijn mogelijkheid om *banden van affiniteit* te ontwikkelen met anderen en een *nieuwe manier om in de wereld te staan*, vanuit het verlangen naar vrijheid.

De staat slaagt er goed in zichzelf voor te stellen als *enig mogelijke horizon* met betrekking tot alle conflicten en problemen. Wat doe je met iemand die niet overweg kan met zichzelf en de wereld? Psychiatrie. Wat met iemand die geen geld heeft? OCMW of aan het werk zetten. Wat met een kind dat later mocht kunnen overleven in deze samenleving? Op school steken. Wat met een vrouw die geslagen wordt? De politie bellen. De staat als horizon voor elk probleem, dat is hoe zij de samenleving managet. De cynische kant aan dit intelligent managen door de staat, is dat zij deze problemen net veroorzaakt. Dat ze zich daarna gaat opwerpen als oplosser van het probleem, wijst aan dat het gaat over niets meer dan een onderdrukking van het conflict door het probleem weg te rukken uit handen van de eerste persoon.

Als een vrouw in een gewelddadige omgeving leeft en ertoe komt om een stap naar haar zelfbevrijding te zetten, is het droef wanneer zij beroep doet op de politie. De politie zal het conflict dat de vrouw op weg naar haar vrijheid aangegaan is onderdompelen en van haar stelen. Zij zal de vrouw het statuut van slachtoffer geven, de man dat van dader en het conflict op deze manier behandelen: via de rechtbank en veroordelingen. Verre van een veroordeling van vrouwen die naar de politie bellen wanneer hun leven bedreigd wordt, is dit een aanval tegen de politiek van de staat, die met haar campagnes tegen huiselijk geweld steeds weer het bel-

len van de politie en de wereld van het gerecht, de specialisten en de advocaten (de wereld die door de staat gecontroleerd wordt) als oplossing propageert. Wat de staat propageert is het beeld van de mishandelde vrouw die gered moet worden door de autoriteiten. Zij moet vertrouwen op de autoriteiten en experts, in plaats van via het pad van haar revolte haar onmeetbare krachten te herontdekken. En hoe zouden wij de interventie van de staat en haar troepen in gewelddadige omgevingen ooit sericus kunnen nemen? Autoriteit ligt aan de bron van onderdrukkend geweld, autoritaire organen als de politie en het gerecht staan in directe relatie tot elke vorm van onderdrukkend geweld.

En wij? Kunnen we breken met de dader-slachtoffer retoriek afkomstig van de autoriteit? Of willen we alternatieve flikken spelen? Het is belangrijk om tussenbeide te komen in situaties die gewelddadig zijn. De angstige scheidingslijn tussen *mijn leven* en *dat van een ander* moet soms gebroken worden, het betekent niet noodzakelijk een terugkeer naar de dictatuur van de Gemeenschap. Het is soms noodzakelijk om ervoor te zorgen dat een individu ophoudt met het terroriseren van een ander. Leven met angst is geen lachertje. Maar laten we de dader-slachtoffer retoriek van de flikken achterwege laten. Er staat veel meer op het spel.

Kameraadschap op het pad van bevrijding is noodzakelijk, maar zogezegd specialisme of het opdringen van "oplossingen" zijn niets meer dan nicuwe dwangbuizen die het individu onder controle houden. Bovendien, nogmaals, is elke geslagen vrouw veel meer dan een slachtoffer, en elke man die slaat niet alleen maar een monster. Als

we dat niet beseffen, dan kunnen we niet begrijpen dat het hier over *mensen* gaat en hun machtsdynamieken in een wereld die draait op macht. Het begrijpen van deze dynamieken en ertegen revolteren, stoppen met ze te aanvaarden is wat een vrouw haar kracht kan geven. De ontwikkeling van het patrimonium van de revolte tegen de machtsstructuren die ons omgeven, in plaats van de revolte in te kapselen door conflict uit een ander zijn handen te rukken.

Het lijkt me niet meer dan logisch dat een maatschappij die enkel kan functioneren met behulp van zieke mensen, mensen die het wel ok vinden om een ander op te sluiten en hieraan bijdragen, alles te verliezen heeft wanneer mensen zich zouden bezighouden met het opbouwen van een *houding van zelfliefde*, met het ontwikkelen van hun *individuele capaciteit* tot het veranderen van hun onderdrukkende realiteit, met het *in handen houden van conflicten* zonder interventie van de staat, *conflicten met een spanning naar verandering* etc. etc. Al deze ingrediënten zouden het einde van alle heerschappij kunnen inluiden.

Het specialisme van het slachtofferschap

Ik ga me op glad terrein begeven. Laat ik eerst stellen dat het buiten discussie staat dat iedereen die overheerst is geweest veel liefde, vriendschap en steun kan gebruiken. Het besef dat de eigen situatie geen puur persoonlijke aangelegenheid is, kan leiden tot het aanvangen van een strijd tegen een bepaald aspect van de overheersing en dat lijkt me een waardevol *beginpunt*. De vraag blijft ech-

ter wat er zich verder uit dit beginpunt kan *ontwikkelen*. Het lijkt me mogelijk dat bepaalde ervaringen leiden tot een zeker diepgaander inzicht in bepaalde kwesties, maar dat is geen algemene waarheid. Hiermee wil ik zeggen dat het niet noodzakelijk altijd de zogezegde *ervaringsdeskundige* is die het bij het rechte eind heeft. De ervaringsdeskundige is diegene die tijdens discussies ervaringen op tafel smijt, niet zozeer om bijvoorbeeld een *bepaald aspect* van de realiteit die we willen vernietigen te belichten, maar enkel als *gezagsargument* om discussies in zijn of haar voordeel te beslechten. Het woord van de specialist moet iedereen doen zwijgen, en enkel het opbod van iemand die nog meer geleden heeft kan deze persoon doen zwijgen.

Ik begrijp dat de woorden van mensen die niet begrijpen waarover je praat soms pijn kunnen veroorzaken, een gevoel alsof degene met wie je aan het praten bent het beter lijkt te weten, vanuit de positie van een buitenstaander, alsof er gebruik wordt gemaakt van een bot mes. Maar ieder van ons draagt ervaringen mee, sommigen meer positieve dan negatieve. Mij lijkt het bijvoorbeeld dat ook de positieve ervaring (bijvoorbeeld met betrekking tot het opbouwen van een strijd of seksualiteit) en de inzichten die eruit voortkomen evenveel kunnen bijdragen aan de discussie als de inzichten die voortkomen uit negatieve ervaringen.

Elke strijd die zich toespit op een *declasspect van de overheersing* loopt het risico zichzelf te verwickelen in autoritaire mechanismes als deze er niet in slaagt te breken met het specialisme. *Iedereen* is in staat zich gedachten te vormen over bepaalde onderwerpen, zonder ze in eerste

persoon geleefd te hebben. Het enige criterium dat ons interesseert is of deze gedachten bevrijdende elementen in zich dragen of niet. Nogmaals, ik kan heel goed begrijpen dat de woorden van een ander over een ervaring die jij op je huid gevoeld hebt kunnen kwetsen, maar ik denk dat het openstaan voor de gedachten (meer dan vlakke opinies) van anderen cruciaal is voor ieder die zichzelf niet wil opsluiten in zijn of haar slachtofferschap.

Het loopt helemaal fout wanneer slachtoffers zich in een positie plaatsen van protagonisten in de strijd en anderen slechts mogen bijdragen aan deze strijd door hun woorden en richtlijnen te slikken. Het lijkt me logisch dat er op de duur niemand nog wil luisteren naar je verhaal. De strijd die wij voeren is er één waarin iedereen uiteraard zijn eigen protagonist is, maar die geen exclusieve protagonisten van de strijd kent, gezien het een strijd is die *iedereen* die eraan wenst deel te nemen aanbelangt. De strijd voor de vrijheid kent geen afbakeningen, of ze is een strijd voor het behoud van autoriteit. Wanneer iemand het gevoel heeft dat een specifieke strijd hem méér aangaat dan anderen, beschouwt deze persoon zichzelf als iemand met méér zeggingschap. Dit statuut, hetzij aan zichzelf hetzij door anderen toegekend, creëert autoritaire mechanismes.

Het is alsof het slachtoffer ergens een compenserende trots voor haar schaamte misbruikt te zijn wenst te vinden en dit dan net zoekt in haar misbruik. Op die manier lijkt het alsof de eigenwaarde gehaald wordt uit de verkrachting van de persoonlijkheid in plaats van uit de bevestiging ervan. Het is als het bepalen van de gehele zelfdefiniëring doorheen de tragedie van het leven en

daardoor blijven steken in de gevoelens en gedachten van deze tragedie in plaats van zich te richten op hoe men zich wenst te voelen en het leven hiernaar vorm te geven. De tragedie vormt deels wie je bent, maar dit kan zijn of door de hulpeloosheid waarmee je erin verdrinkt, of door de kracht waarmee je er bent doorgelopen. En ergens doorkomen betekent in staat zijn om andere zaken te zien dan het verhaal van de eigen specifieke miserie. In plaats van naar zichzelf te kijken als slachtoffer, zouden de specialisten er goed aan doen zichzelf te beschouwen als personen met een ongelimiteerde capaciteit om zichzelf vorm te geven. Hierin ligt de uitdaging. Dit vereist echter een grotere verantwoordelijkheid, namelijk de wil en de moed om te groeien, om keuzes te maken, om zijn of haar eigen verantwoordelijkheid in het verhaal van de slavernij onder ogen te zien, om de conflicten die daar noodzakelijkerwijze uit volgen aan te gaan, om de comfortabele positie van slachtoffer dat aandacht krijgt omdat het een slachtoffer is te verlaten, om van een passieve naar een actieve identiteit te gaan.

Separatisme

De feministische separatistische strijd, feministische strijd waaraan geen mannen mogen deelnemen, is gebaseerd op het voorrecht een slachtoffer te zijn van een bepaalde uiterlijke vorm van onderdrukking. Alle soorten van separatistische strijden vertellen hetzelfde verhaal over categorie X of Y die zichzelf moeten bevrijden en dat anderen

die zich moeten in hun strijd, sowieso onderdrukkers van de slachtoffers zijn. Het klassieke voorbeeld hiervan is dat mannen op vergaderingen de ruimte van vrouwen om te spreken zouden afnemen. De oplossing die de separatistische strijd aanbiedt is dan om de mond van mannen volledig te snoeren door hen uit de discussie te sluiten met behulp van bijvoorbeeld het autoritaire argument: "Wij zijn de slachtoffers, dus wij alleen kunnen er iets over zeggen." Het is niet verwonderlijk dat een strijd die zich baseert op hiërarchie deze machtsverhoudingen ook binnen haar groep zal bewaren.

Een ander veelgebruikt argument is datgene dat stelt dat mannen de specifieke onderdrukking van vrouwen onmogelijk kunnen begrijpen en er niet voor open staan. Het is waar dat het voor anderen dan jijzelf onmogelijk is om zich exact in te beelden wat een specifieke onderdrukking met je gedaan heeft. Veel hangt hier echter af van het individu en hoe deze bepaalde zaken ervaren heeft, veel hangt af van de manier waarop je kijkt, denkt en handelt. Ervaring is heel subjectief, en des te beter: de subjectiviteit van elkeen is een verrijking. Hiermee heb ik zeker niet gezegd dat patriarchale verhoudingen, structuren en gedachtegoed geen objectieve gegevens zijn.

De separatistische strijd is dan nog eens enkel gebaseerd op negatieve ervaringen (het seksisme lijkt onuitroeibaar uit het mannelijke ras). Wie op zoek gaat naar oplossingen, een manier om zich te wapenen tegen zijn onderdrukking krijgt mijn aanmoediging, maar de exclusiviteit van dit soort van strijden lokt simplistische vijandsbeelden uit die mij op geen enkele manier aanstaan. Het maatschappelijke probleem

van autoriteit, hiërarchie en onderdrukking wordt hier ontkend, door het plakken van pasklare etiketten: elke man is een (potentiële) onderdrukker en elke vrouw is een (potentiële) slachtoffer. In plaats van na te denken over de *gewelddadige verhoudingen* die zich doorheen de hele maatschappij vermenigvuldigen, denken zij na over *gewelddadige mannen*, en in haar uiterste consequentie doorgevoerd beschouwen zij mannen als intrinsiek gewelddadig en willen niets meer met hen te maken hebben, of hen zelfs castreren. Zij zullen praten over *mannelijke geweld*, in plaats van over *patriarchaal geweld*, en zich als *vrouwelijke front* plaatsen tegenover het *mannelijke front*. Slogans als "Vrouwen op straat, mannen thuis!" zorgen voor een spontane bevrozing van al mijn ledematen, net als eender welke betoging waarvoor de één of andere obscure reden van de twisted mind enkel vrouwen welkom zijn. Mensen uitsluiten op basis van geslacht?! Wanneer we ons handelen en denken bekijken vanuit een verlangen naar en strijd voor vrijheid, is iedereen die dit in zijn hart draagt en zich daardoor naast ons bevindt onze kameraad, ongeacht diens geslacht, leeftijd of huidskleur.

Tot slot lijkt het me van cruciaal belang om de advocates van het separatisme er nog even aan aan te doen herinneren dat het over heel de wereld aan onwaarschijnlijk veel vrouwen *verboden* wordt te praten met individuen van de andere sekse. Sommige vrouwen worden daarom zelfs opgesloten in hun huis. Aan de overtreding van dit verbod hangen ook *straffen*, zware straffen, vast. Zijn we vergeten dat er vrouwen van overal *vechten* tegen deze opgedrongen inperking van de vrijheid? Wat mij betreft

is de separatistische strijd als spuwen in het gezicht van éénieder die zich heeft *vrijgevochten* uit dit soort van verstikkende en onderdrukkende situaties.

Zelfverdediging

Een ander probleem met het slachtofferschap is dat het berust op een uitwissen van het eigen zelf. De hele definiëring van het zelf wordt bepaald door de ander, door de handelingen van een ander die de actieve hoofdrol is. Misschien is het gemakkelijker om op die manier te kijken naar wat je overkomen is, maar hoe kun je nu kracht halen uit deze manier van kijken? Je kan zeggen; ok, ik ben een vrouw en daarom is dit gebeurd en er in elke discussie op blijven hameren dat je een vrouw bent, een slachtoffer, terwijl je net veel meer bent.

Je kan ook bedenken dat je slaag kreeg juist omdat je in opstand kwam, als een soort van repressie, hetgeen zo kan zijn, maar waarop leg je de nadruk? Op het affirmeren van dat waarvoor je staat en waar je van droomt of op het benadrukken van de macht van de andere zonder jezelf te omlijnen, enkel als een lid van een bepaalde categorie die door haar lidmaatschap automatisch gedoemd is om onderdrukt te worden.

De zelfverdediging is de concrete oplossing tegen patriarchaal geweld die vaak naar voren geschoven wordt. Ik denk dat zelfverdediging een gepast *middel* kan zijn om uit een hachelijke situatie te geraken, maar beschouw het geenzins als wapen tegen mannen als dusdanig. Wat me mocilijk valt is de hele cultus die rondom de zelf-

verdediging wordt opgebouwd. In dit geval gaat het niet langer over een *middel*, maar over een *identiteit*, een identiteit die zich volledig laat bepalen door een kamp-denken gebaseerd op biologische verschillen. Ik, als vrouw, moet me wapenen tegen de man, die altijd een potentiële geweldenaar is.

De judoca roept uit dat ze geen slachtoffer meer zal zijn en laat haar wrokkige en haatdragende tanden zien. Het is niet ik die me zal onderwerpen aan jou, maar jij die je zal onderwerpen aan mij. Met de pepperspray op zak loopt ze doorheen de straten, op zoek naar een gevecht met een man. En hoewel de agressie zich ook regelmatig meester maakt in mijn hoofd, wens ik niet doorheen de straten te lopen als een wandelende bliksemschicht. Wens ik niet naar mannen te kijken als zijnde potentiële geweldenaars. Wat ik wil, is een strijd voeren die voorbij gaat aan dit simplistische vijand-denken. Neen, hiermee heb ik niet gezegd dat alles maar gelijk is en dat er geen verantwoordelijken bestaan voor de miserie, verre van. Ook ik wil ervoor zorgen dat ze ophouden met het folteren en terroriseren van anderen, maar...

III

Agressie en depressie

Maar ik wil een strijd en relaties stimuleren die buiten de logica van aanval en tegenaanval liggen, buiten de logica van dominantie en onderwerping, meesters en slaven. Wanneer we geconfronteerd worden met problemen of moeilijkheden, zijn er twee soorten van gevoelens die in deze samenleving gestimuleerd worden en voortkomen uit de frustratie niet in staat te zijn het eigen leven vorm te geven, het dagelijkse gevoel van onmacht: de depressie en de agressie. Degene die depressieve gevoelens koetsert, zal zichzelf proberen te vernietigen, terwijl diegene die agressieve gevoelens koestert een ander zal willen vernietigen. In de kern zijn beiden echter hetzelfde; depressie is evengoed agressief, net als agressie even depressief is. Doodnormale gevoelens die opduiken bij ieder die zich in een onderdrukkende omgeving bevindt.

Maar voorbij depressie en agressie, voorbij overlevingsdrang en concurrentie groeit doorheen de strijd iets in mij dat breekt met de traumatische situatie van mijn zijn: mijn levenskracht, die de ruimte neemt die ze nodig heeft om zich te ontwikkelen. Die deze realiteit vernietigt uit noodzaak om te bestaan, buiten de kaders van depressie en agressie om. Die deze realiteit vernietigt uit walging voor haar fundamenten en uit liefde voor zichzelf, haar vrijheid en die van ande-

ren. Een levenskracht die anderen verwelkomt in mijn strijd. Niet omdat ik alleen te zwak zou zijn, maar net omdat ik sterk genoeg ben om te strijden met anderen zonder mezelf te verliezen. Omdat ik kan openstaan voor en me kan laten overweldigen door de kracht van anderen. Zonder schrik te hebben voor het verliezen van mijn kleine waarheden en mijn kleine bezit. Mijn vrijheid, groeit wanneer ze gevoed wordt met de vrijheid van anderen.

Een strijd die vertrekt vanuit het verlangen de *levenskracht* in éniénder te stimuleren, is een strijd die voorbij gaat aan het oog-om-oog, tand-om-tand-principe. Het is een strijd die vertrekt vanuit het verlangen om komaf te maken met alle onderdrukkers, alle onderdrukking, en geen wraak-actie. Niet dat de wraak geen goede motor tot handelen kan zijn, maar een leitmotief voor de strijd toch liever niet. Het persoonlijke gevoel een onrecht te ondergaan waar geen rechtvaardiging voor bestaat (de slaaf die zich revolteert), kan tot een strijd uitgroeien wanneer het persoonlijke op een algemenere manier gezien wordt, wanneer het persoonlijke gevecht ingeruild wordt voor het gevecht tegen onderdrukking en autoriteit tout cours. Een strijd voor een wereld gebaseerd op vrije associatie, vanuit een intense haat en woede tegen alle onderdrukking en een diepgaande liefde voor de vrijheid van elkeen.

Onderdrukkend geweld hangt samen met de verschillende rollen en functies waaruit deze maatschappij opgebouwd is. Deze vertellen hoe ons te gedragen en geven het recht op onderdrukking aan degene die hiërarchisch hoger staat. Het gebruikte geweld wordt hierdoor gelegitimeerd.

Eén van de basissen van het anarchisme is de anti-autoritaire idee. Dit houdt de weigering van rollen en posities in, om te kunnen komen tot een vrije manier van in relatie tot elkaar te staan, een manier die de individuele ontwikkeling beoogt. Hiervoor is de vernietiging van autoritaire gedachten en handelswijzen noodzakelijk. Maar de anti-autoritaire idee is niet hetzelfde als de weigering van geweld.

Het verschil tussen bevrijdend en onderdrukkend geweld ligt juist in de vraag waar het geweld vandaan komt. Het geweld dat rollen en posities nodig heeft is altijd onderdrukkend geweld. Het is een geweld dat altijd gebruikt wordt om macht door te drukken of in stand te houden. Dit onderbouwd met één van de vele ideologieën van de macht. Als anarchisten is het nooit onze rol, noch onze positie in de maatschappij die ons het recht geeft geweld te gebruiken. Wij gebruiken geen geweld op een systematische manier met als doel een ander te ketenen, onder onze controle te houden. We gebruiken geweld om de onderdrukking te stoppen en cisen hiervoor onze *individuele verantwoordelijkheid* op. Het is ik die de keuze gemaakt heeft iemand te slaan. Autoritaire gedragingen maken ons razend en we hebben geen au-

toritaire legitimatie nodig die ons individueel handelen onder het matje schuift.

Hieraan moet ik nog toevoegen dat het geweld dat een man tenopzichte van een vrouw gebruikt niet noodzakelijk onderdrukkend of patriarchaal geweld is. Dat zou echt simplistisch zijn. Een man kan als individu geweld gebruiken tegen een vrouw omdat deze laatste hem het leven zuur maakt. Het gaat hier dan over een persoon die los van de verantwoordingen die de man-vrouw rollen bieden ervoor kiest om zich te wapenen. De antipatriarchale ideeën kunnen pijnlijk genoeg ook misbruikt worden door vrouwen die de man willen culpabiliseren terwijl zij eigenlijk zelf de onderdrukkers zijn.

Vrije individuen en vrije relaties

Zolang we de inhoud van onze relaties laten afhangen van de inhoud die eraan gegeven wordt door een maatschappij doordrongen van macht en onderdrukkend geweld, zullen we elkaar voor altijd blijven knechten. In plaats van het te hebben over de vormelijke vragen waartoe de kwestie van vrije liefde helaas meestal vercngd wordt, wil ik praten over de *manier waarop* we in relatie tot elkaar staan, in alle soorten van vrijwillige relaties. Zien we onze relaties tot elkaar als een inspiratie tot individuele verrijking, of als iets bedreigends dat we onder controle willen houden? Proberen we de ander te stimuleren in diens groei, of onder de knoet te houden, als ons bezit. Zijn onze relaties avontuurlijke uit-

dagingen of beklemmende gevangenschappen? Wat relaties zo aantrekkelijk maakt, is de *verbazing* over de ander, de *prikkels* die de ander je biedt, de *stimulans* die voortkomt uit de ander en diens individuele ontwikkeling. Open staan voor de ander staat in schril contrast met de angst om de controle over de ander te verliezen, de angst voor de ander. En de jaloezie die gepaard gaat met deze angst. Angst om de ander te verliezen, angst dat de ander meer aandacht zou krijgen. In plaats van de ander te beschouwen als een *verrijking* voor ons zelf, wordt deze beschouwd als een *bedreiging*.

En ook: leven we het conflict van individu tot individu? Het soort van conflict dat niet gericht is op het breken van de ander, maar op het doorbreken van de obstakels die in de weg staan van de individuele ontwikkeling en de ontwikkeling van de relatie tussen vrije individuen. Enerzijds hebben de ouders, de school, het werk ons geleerd dat we maar beter niet in conflict kunnen gaan om problemen te vermijden, het is altijd beter om te liegen en je aspiraties te verbergen. Anderzijds betekent conflict dat het tijd is voor verandering en zolang we bang zijn om dat onder ogen te zien, zullen we het conflict uit de weg proberen te gaan. Misschien is het de angst om dat wat we kennen te bolverseren eerder nog dan de angst voor repressailles die ons in een ijzeren greep houdt. Wanneer de angst voor wat we niet kennen ons paralyseert, zullen we nooit kunnen proeven van wat het leven *zou kunnen zijn*. De weg van het avontuur bewandelen, de weg van de ontdekking en de groei, de weg van het individu dat zich door zichzelf en door anderen laat uitdagen. Van het pad afdwalen en

het onbekende ingaan, de magische wereld binnendui-
ken die jij creëert.

Omdat ik zo veel van relaties houd, omdat ik ondanks
de eindeloze reeks teleurstellingen weiger mijn hart te
sluiten en te verbitteren, omdat ik houd van de *vonken*
die kunnen overslaan wanneer je iemand leert kennen,
omdat ik weet dat er nog zoveel meer in mij zit dat naar
buiten kan komen door de confrontatie met de ander,
omdat, omdat, omdat. Daarom wil ik strijden, niet enkel
voor de vrijheid van het individu, maar voor de vrijheid
van relaties tussen individuen.

Met de passie van Thelma & Louise